

Iznova 2010. g. pronađeni predmeti arheološke pokretne baštine s istraživanja 1985. godine

Edita JANKOVIĆ HAPAVEL

Centar za kulturu Đurđevac

KONZERVATORSKA STUDIJA OBNOVE UTVRDE STARI GRAD (1985.) I PONOVRNO NAĐENI ARHEOLOŠKI POKRETNİ NALAZI 2010. GODINE

Utvrdā Stari grad registrirani je spomenik kulture od 1968. godine. Od tada pa do 1985. godine u utvrdu su se ulagala financijska sredstva za najnužnije građevinske zahvate.

O potrebi građevinskih zahvata često se raspravljalo još od 16. stoljeća¹. U ono vrijeme primarni je bio njen fortifikacijski značaj kao najisturenije utvrde i prve na graničnom prostoru u obrani protiv Osmanlija. Utvrda je početkom 20. stoljeća devastirana, zapuštena, s porušenim svodovima u nekim prostorijama. O tome nam svjedoče fotografije koje je početkom stoljeća fotografirao Đuro Szabo 1911. godine².

Konzervatorski zavod iz Zagreba 1952. godine izradio je potrebnu dokumentaciju za preventivne radove do kojih nije došlo. Šest godina kasnije, inicijator je Stambena uprava Narodnog odbora Đurđevac koja traži novčana sredstva, ali ne i stručnu pomoć koja je tada bila ponuđena. Godine 1960. provedeni su najnužniji sanacijski radovi i "uređenje" dvorišta, srušeni preostali svodovi na katu, sanirani oni u prizemlju, postavljen novi drveni podovi, sanirani neki potpornjaci, srušeni pojedini pregradni zidovi, otvoreni poneki zazidani, dok su drugi pak zazidani, saniran je temelj sjevernog zida, izvedena nova građevinska limarija, uređeni sanitarni čvorovi, a pod u dvorištu pokriven je betonskim pločama³. Tada je zapaženo od konzervatora Š. Habunek- Moravac da je u "prostoru južno od veže gotički jednostavan prozor, do njega gotičko rebro" kojih danas više nema⁴. Godine 1984. na inicijativu Skupštine općine Đurđevac i SIZ-a za kulturu i informiranje počinje se s uređenjem utvrde, s tim da je naručena izrada projektne dokumentacije uređenja prije arheoloških istraživanja. Naime, projektna doku-

1 Konzervatorska studija I i II dio

2 Iz fototeke Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture

3 D. Miletić: Neki problemi izvođenja konzervatorsko-restauratorskih radova prigodom obnove Staroga grada u Đurđevcu, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 14/1988-15/1989., str. 60

4 D. Miletić: n.dj.; str. 60

mentacija izrađena je u lipnju 1985. godine⁵, a arheološka istraživanja od strane Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture trajala su od 24. lipnja do 24. rujna 1985., s prekidima od 5. do 19. kolovoza iste godine.

Iz navedenog je vidljivo da je projekt nastao prije arheoloških i konzervatorskih istraživanja⁶. Problemi koje navodi prof. Drago Miletić su: investitor nije imenovao nadzorni organ, unatoč obećanju dosta kasno uključivanje Restauratorskog zavoda u obnovu (kolovoz 1987.), kada su se već izvodili neki radovi prema projektnoj dokumentaciji uvjetovanje investitora da se konzervatorsko-restauratorski radovi izvedu u vrlo kratkom periodu, do studenoga 1987., a što je bio nerealan rok na neprihvatljiv način već su bila ožbukana dvorišna pročelja (u periodu jesen-zima 1987./1988) u visini 1. kata bez prethodne dozvole i nadzora Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Zagreba unatoč zahtjevu spomenutih institucija da se žbuka otuče, to nije učinjeno, nego je na nju nanesen "naštrcak" i novi sloj žbuke "pod žlicu" pa je na tom mjestu neizvjesna njena trajnost prežbukano je i oslikano prizemno pročelje sjeveroistočnog i sjeverozapadnog dijela, te probijeni četvrtasti prozori prema projektnoj dokumentaciji unatoč postojanju fotografske i arhitektonske dokumentacije Konzervatorskog zavoda iz 1954. kada su na tim mjestima postojali gotički prozorski otvori uređena je unutrašnjost prizemlja, ožbukana unutrašnjost i pročelje kata sjeveroistočnog krila bez prethodne suglasnosti regionalnog zavoda, osim unutrašnjosti kata sjeverozapadnog krila (palasa), gdje su istraživanja provedena prežbukane su neke zanimljive spolije u zidovima dvorišnih pročelja česte nesuglasice na liniji izvođač-investitor koji se unatoč svojem obvezivanju za davanje pismene narudžbe za dogovorene radove nije držao dogovora, pa je izvođač često imao probleme s naplaćivanjem izvedenih radova nerazumijevanje za dodatna istraživanja prilikom izvođenja građevinskih radova.

Tek 1985. godine prilazi se izradi Konzervatorske studije koju radi Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. U uvodu studije, kao nosilac zadatka imenovana je Zlata Jeras Pohl, dipl. ing. arh., dok su autorsku radnu grupu sačinjavali Mr. Milan Kruhek, kustos, Zlata Jeras Pohl, dipl.ing. arh. i Željko Jagić, dipl.ing. arh. Direktor tadašnjeg zavoda bio je prof. Branko Lučić, koji je potpisao studiju. Naručitelj studije bio je SIZ za kulturu i informiranje Đurđevac. Dio konzervatorske studije čini i Elaborat arheoloških istraživanja iz 1985. godine⁷. Rukovoditeljica arheoloških istraživanja bila je prof. Dragica Iveković, viši konzervator, a suradnik dr. Boris Ilakovac, arheolog iz Zadra.

5 Prema projektnom zadatku, glavni i izvedbeni projekt prizemlja i kata izradio je Arhitektonski studio Zagreb (AS-Zagreb), projektant dipl.inž.arh. Vesna Matijević Milić

6 D.Miletić: n.dj. str.59-83

7 Konzervatorska studija str. 1., arheološka istraživanja rezultat su dogovora između SIZ-a za kulturu i informiranje SO Đurđevac, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Mesnička 49, te SIZ-a za kulturu SR Hrvatske u Zagrebu.

Kako se navodi u elaboratu, arheološka se ekipa koristila spomenutom konzervatorskom studijom na lokalitetu Stari grad u Đurđevcu, kao i brojnom stručnom literaturom koja, na žalost, zbog opširnosti nije spomenuta. Kod ubiciranja pojedinih arheoloških nalaza ekipa se najviše služila tlocrtnom situacijom utvrde iz 1780. koja je dana u mjerilu 1:250⁸.

Nadalje, spominje se da je “na osnovu spomenute tlocrtno situacije izrađena i naša tahimetrijska snimka arheoloških nalaza, ne računajući ovdje brojne kotirane skice i presjeke koji su zajedno s ostalom arheološkom dokumentacijom priloženi ovom elaboratu u posebnoj fasciklu. Pored spomenutih tlocrta i presjeka, fascikl s arheološkom dokumentacijom donosi i izbor foto dokumentacije, zatim nivelmanski elaborat kao i poseban geodetski elaborat koji daje lokaciju 3 nova geodetska repera⁹.”

Danas poslije 25 godina, spomenuta Konzervatorska studija i arheološka istraživanja dio su temeljnog polazišta oko svih radova na utvrdi Stari grad¹⁰, no nekoj dokumentaciji na žalost teško je bilo ući u trag. Tu se prije svega misli na arheološku, koja bi ubrzala tijek nekih daljnjih radova u utvrdi. Valja spomenuti da prema arheološkom elaboratu koji spominje pokretne nalaze, nije bilo moguće ući u njihov trag¹¹.

Nakon brojnih razgovora, pokušaja da se otkrije mjesto građe, zahvaljujući kontaktu s prof. Eleonorom Grgac koja je tada imala funkciju u koordinaciji s arheolozima i cijelom ekipom, u srpnju 2010. godine, uputila me na još jedno moguće mjesto odlaganja spomenute građe – tavan gradske uprave¹². Unatoč informacijama gradskih djelatnika da nema ničega, u mračnom dijelu tavana, iza pregradnog zida pronađene su kartonske kutije i registratori iz 1985. godine gdje su nalazi odloženi. U nekim kutijama nalazile su se i cedulje s napisima na-

8 Elaborat arheoloških istraživanja. U: Konzervatorska studija II, str.2

9 Elaborat arheoloških istraživanja. U: Konzervatorska studija II, str.2

10 Naime, uređenje I. kata utvrde za stalni muzejski postav, uređenje prizemlja, atrija i veže, vanjskog dvorišta, rasvjete vanjskih fasada utvrde vođeni su kao zasebni projekti za koje je grad Đurđevac izdvojio svoja proračunska sredstva u periodu 2005.-2008. godine. Tako su u tom periodu izrađeni projekti Uređenja i adaptacije dijela prvog kata za muzejski stalni postav, 2005., Projekt uređenja pivnice i restorana 2008., Projekt uređenja atrija i veže, 2008. i Projekt vanjske rasvjete, 2008. godine. Projekte je izradila Omega engineering d.o.o., Dubrovnik, glavna projektantica Jelica Peković d.i.a. Svi projekti vođeni su preko Centra za kulturu Đurđevac, a građevinske zahvate najvećim dijelom financiralo je Ministarstvo kulture RH u kontinuitetu, zatim grad Đurđevac, a potom Koprivničko-križevačka županija i Ministarstvo turizma.

11 Obavljeni su kontakti s osobama iz tadašnjih resornih gradskih uprava koje su bile zadužene za vođenje radova 1985-1992., ali se na žalost u periodu od desetak godina nisu mogle dobiti informacije. Neke od njih upućivale su da je građa odnesena u Zagreb poslije istraživanja, što je bilo kontradiktorno samoj informaciji iz spomenutog elaborata gdje je navedeno da su nalazi nakon provizornog pranja i separacije odvojeni po mjestu nalaza, pohranjeni sa signaturom u kartonske kutije i ostavljeni SIZ-u za kulturu općine Đurđevac na čuvanje sve do konačne obrade.

12 Tom prilikom, u telefonskom razgovoru s njom, u kuli je sjedio prilikom posjeta Vladimir Miholek, vrijedni, marljiv proučavatelj zavičajne građe. Ponudio je svoju pomoć i sutradan otišao na spomenuto mjesto. Nazvao me ubrzo telefonom i rekao da dođem.

laza.

Bilo je to naše ponovno otkriće pokretnih arheoloških nalaza. Građa koja nam može poslužiti u vrijeme priprema za stalni muzejski postav u Starom gradu. Nalazi su još na tavanu premješteni u druge kartonske kutije zbog sigurnosti, a nakon toga prevezeni u utvrdu Stari grad odakle su i potekli¹³.

Slijedilo je čišćenje i upoznavanje s onim što je navedeno u elaboratu (kamene kugle koje su služile za razbijanje bedema, željezne topovske kugle za vatreno oružje (topove) zatim potkove raznih oblika, dosta ulomaka keramike, lule).

Od kamenog materijala ističe se, kako stoji u elaboratu, jedinstveni ulomak rimskog korniša.

Točan broj nalaza nije naveden, tako da ne možemo sa sigurnošću utvrditi količinu pronađenog. Fascikl s arheološkom dokumentacijom, foto dokumentacija, zatim nivelmanski elaborat kao i poseban geodetski elaborat koji daje lokaciju 3 nova geodetska repera, na žalost nisu pronađeni. Upravo oni sada bi bili nužno potrebni, zbog praćenja statike objekta. Ono što također nedostaje, a što je bilo za očekivati da se učini netom poslije istraživanja je obrada pokretnih nalaza. O tom će se u svakom slučaju morati voditi računa s obzirom na dodatna financijska sredstva. Tako bi se moglo doći do novih spoznaja koje bi činile dio mozaike otkrivanja prošlosti đurđevačkog Starog grada, ali i pouke da dokumentacija spomenika kulture mora biti izdvojena kao zasebna i čuvana na određenim, za to namijenjenim mjestima.

Valja naglasiti da arheološka istraživanja u sklopu lokaliteta Stari grad Đurđevac nisu zaokružena. Naime, kako se ističe u Konzervatorskoj studiji, Elaboratu u arheološkim istraživanjima, istočni dio vanjskog dvorišta (na mjestu nekadašnje kuglane)¹⁴, zatim istočna ugaona kula koja je djelomično u privatnom posjedu, nisu istraženi. Ovo svakako treba uzeti u obzir i prilikom radova na cjelokupnoj prezentaciji utvrde, zajedno s okolišem¹⁵, čime bi se na temelju mogućih novih nalaza proširila spoznaja o utvrđi Stari grad Đurđevac.

LITERATURA:

1. Konzervatorska studija I i II dio, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu
2. Miletić, D. Neki problemi izvođenja konzervatorsko-restauratorskih radova prigodom obnove Staroga grada u Đurđevcu, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 14/1988-15/1989.

¹³ U transportu su sudjelovali Edita Janković Hapavel, viša kustosica Galerije Stari grad, Vladimir Miholek, Martin Mahović, pročelnik odjela za stambeno komunalnu djelatnost grada Đurđevca.

¹⁴ Elaborat arheoloških istraživanja, Konzervatorska studija II, str 35

¹⁵ Preko Centra za kulturu vode se svi projekti vezani uz utvrdu Stari grad Đurđevac, a uz suglasnost Grada Đurđevca i resornih upravnih tijela. Uz konzultaciju s Konzervatorskim odjelom dogovorena je izrada Konzervatorskog elaborata i prijedlog prezentacije utvrde Stari grad. Prije planiranih radova prezentacije planiraju se i arheološka istraživanja na spomenutim lokacijama.